

DOI: 10.48284/Haide2020.9.11

AITOR QUINEY

Biblioteca de Catalunya
aquiney@bnc.cat
ORCID: 0000-0002-9555-5986

ELS LLIBRES DE JOAN MARAGALL EDITATS PER L'AVENÇ (...I II)

Sempre la suggestió de la impremta,
de la que cap escriptor resta lliure.

(Carta a Josep Pijoan, 1903)

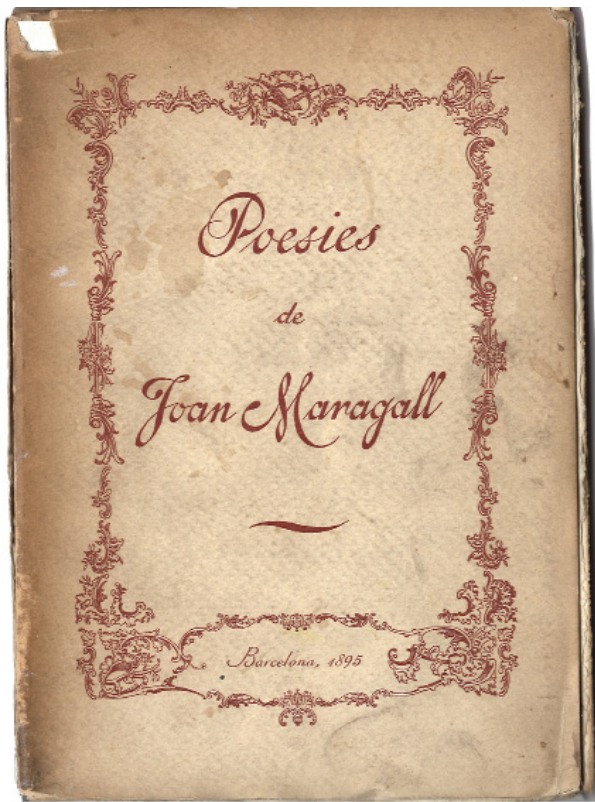
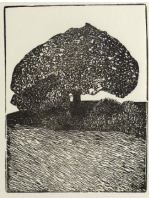
Ramon Casas, *Estudi per al cartell de L'Avenç*.
Carbonet, llapis conté i pastel sobre paper, 1901. MNAC, 026922-D

Les publicacions de Joan Maragall editades per L'Avenç no només són obres de poesia sinó que formen part de gèneres diversos com, per exemple, necrològiques i traduccions. Aquest últim cas el situem, respecte a l'estètica del llibre, en el mateix pla que qualsevol altre llibre de Maragall. Això és així perquè era molt important, per a una editorial que promovia la llengua catalana i la regeneració política i cultural del país, l'edició de traduccions dels autors més importants de la literatura mundial, i, en primer lloc, de l'europea. D'altra banda, moltes veus afirmaren, posteriorment, que els articles i traduccions de Maragall havien tingut en el seu moment una recepció i una influència immediata més vasta que la seva poesia.

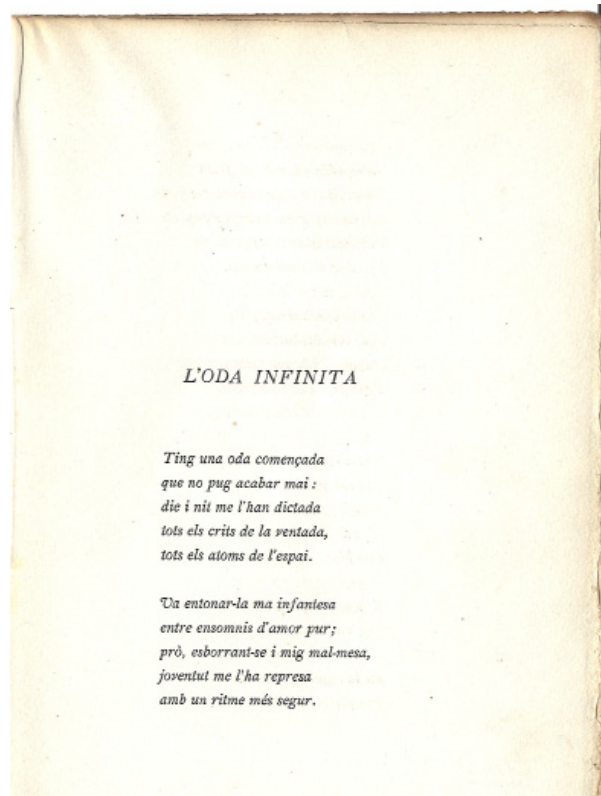
Poesies, 1895

En carta al seu amic Anton Roura del febrer de 1895, Joan Maragall escriu: «he entregat a L'Avenç el manuscrit perquè m'imprimeixin un tomo de *Poesies* i ara tractem del paper, forma, etc.». *Poesies* fou el seu primer volum publicat amb el segell editorial de L'Avenç. A l'abril, el llibre ja estava enllestit i, segon el mateix Maragall, rebia una crítica favorable que l'afalagava pel fet de considerar-lo «com a innovador (a Catalunya, a Espanya) i com tenint personalitat pròpia» (Carta a Anton Roure, febrer de 1895). Com sabem, la relació professional de Maragall amb l'editorial i la revista *L'Avenç* començà el 1893 quan li publiquen un article sobre Nietzsche. Per la primera lletra citada, intuïm que s'implicà en qüestions materials del llibre: no sabem fins a on arribà el seu grau de col·laboració, tot i que resulta obvi que acceptà el resultat final com a bo. El poeta estructurà *Poesies* en tres parts: «Claror», «Pirenenques» i «Tríptic de l'any», amb la reconeguda «Oda infinita» com a pròleg i «Excelsior» com a epíleg. Aquesta estructura permeté una divisió important entre blancs i negres dins les pàgines del text. Però anem a la coberta i contracoberta, primer. No deixa de sorprendre'ns la solució carrinclona adoptada pels editors (i el poeta) d'aquest cartró de 20 x 14 cm., amb una decoració isabelina a base de sanefes decoratives que emmarquen la tipografia en cursiva –que imita una cal·ligrafia amanerada de corbes. I ens meravel·la encara més si tenim en compte que, un any abans, L'Avenç havia editat el llibre de Santiago Rusiñol i Ramon Casas, *Desde el Molino*, i l'any següent, un altre de Rusiñol, *Anant pel món*, amb unes propostes absolutament modernes amb les quals l'editorial es distingia per la seva excel·lència i aportació d'avantguarda. Fou Maragall qui decidí de fer servir aquesta solució estèticament amanerada? No ho sabem. El cas, però, és que la decoració la van extreure del seu fons d'impremta.

Dins, el llibre ja és una altra cosa. Amb una tipografia elzeviriana, els espais entre la caixa negra i els marges blancs del paper són molt generosos. L'estructura que hem detallat abans serveix per a dividir el volum en tres parts deixant, sempre a la dreta, una plana per al títol de cadascuna d'elles. També els poemes comencen en pàgina senar, a la meitat del full, la qual cosa facilita molt la lectura. Aquesta pàgina no és numerada, a diferència de les següents (que ho són a la part superior), i així els incipits dels poemes queden totalment nets. El fet que tota la tipografia del llibre estigui en cursiva trenca, si bé parcialment, aquesta proporció excel·lent.

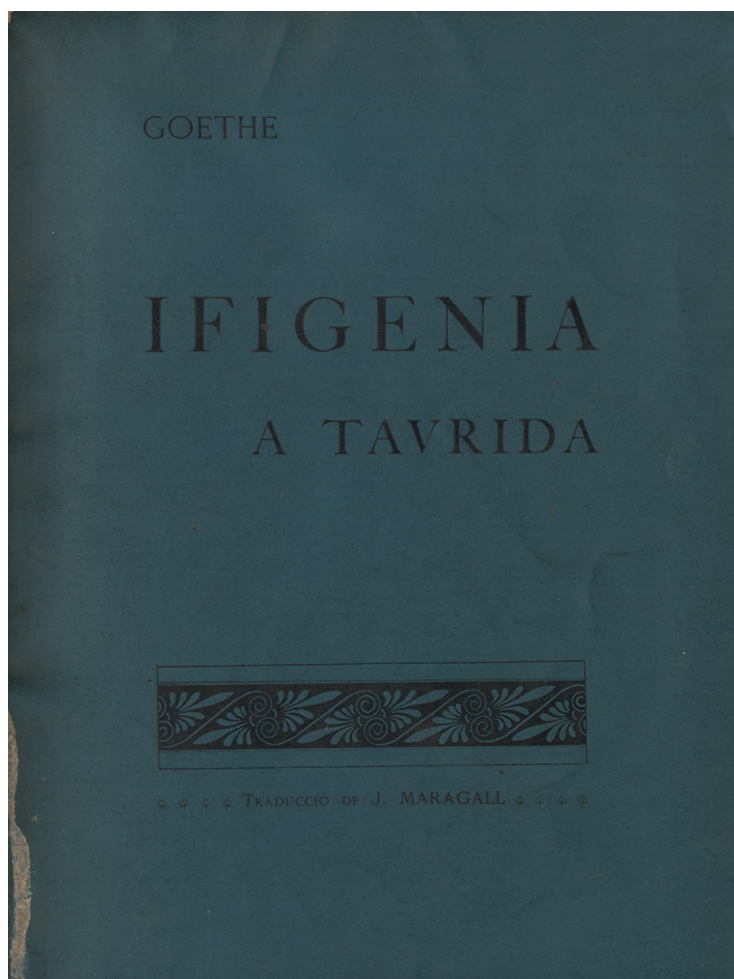
Coberta del llibre *Poesias*, 1895

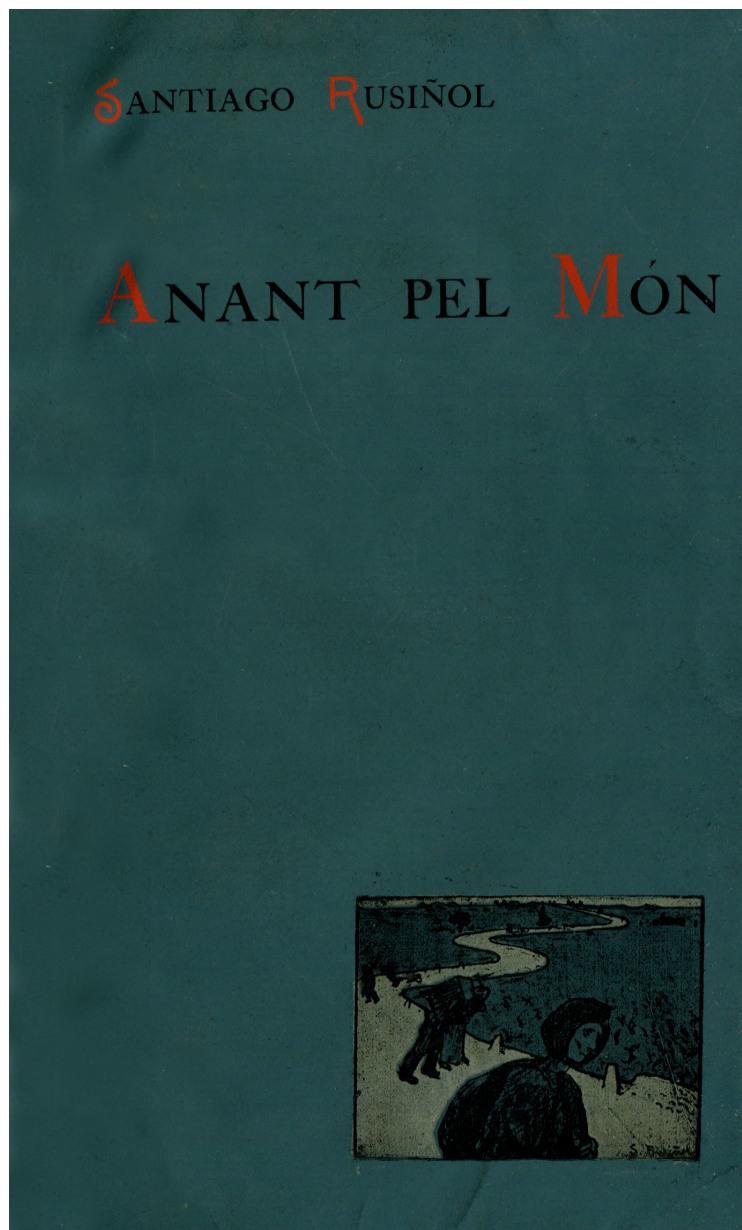
Exemple de tipografia emprada en el llibre *Poesias*

***Ifigènia a Tàurida*, 1898**

Dins la col·lecció Biblioteca Dramàtica de L'Avenç, la presentació tipogràfica de l'editorial seguia les mateixes línies compositives que el llibre *Oracions*, i les cobertes tenien un tractament més auster. Ara bé, algunes, com la de la traducció catalana de Joan Maragall de l'obra de Goethe *Ifigènia a Tàurida*, amb un paper de color blau turquesa (el mateix que es va fer servir per a la coberta d'*Anant pel món* de Rusiñol) lluïen per mèrit propi i sortien de la normalitat. El primer acte d'aquesta traducció de Maragall havia aparegut en el núm. 2 de *Catalònia* (15 de febrer de 1898), revista que publicava l'editorial L'Avenç. Un cop que l'obra havia sortit sencera, per parts, en els números següents –s'acabà de publicar en el número del 1r de juny de 1898–, van editar-la en volum. El blau, el color del simbolisme, i el morat es van fer servir per a uns quants llibres de l'època: recordem, per exemple *Nocturn*, d'Adrià Gual (1895) o *Sentiments* d'Antoni Isern Arnau (1900). També a Portugal, concretament a Coïmbra, trobem les poesies d'Eugénio de Castro a *Interlunio*, editat per Francisco França el 1894, amb una disposició tipogràfica semblant a *Ifigènia a Tàurida* i amb el mateix color a la coberta.

Coberta d'*Ifigènia a Tauride*, 1898

Coberta d'*Anant pel món*, de Santiago Rusiñol, 1896

La coberta d'*Ifigènia a Taurida*, és molt sòbria –i amb diferents cossos de lletra que destaquen el nom «IFIGENIA»–, no només per la disposició sinó pel color negre que ressalta sobre el blau turquesa. A sota, una sanefa decorativa d'estil grec, en al·lusió al contingut del llibre, i la franja tipogràfica on figura el nom del traductor, amb majúscules i versaletes, acaben de donar potència al conjunt. I a diferència de la majoria dels volums editats per L'Avenç –en els quals la disposició tipogràfica exterior és la mateixa que la del frontispici–, en aquest cas es tracta d'una composició més clàssica que forma un triangle i, per al títol, es fa servir un cos allargat i prim. El conjunt és d'una gran elegància.

La representació de l'obra en el Laberint d'Horta

Per a anunciar la representació d'*Ifigènia a Tàurida*, Miquel Utrillo va dibuixar un cartell de format horitzontal on el mar Mediterrani agafa un color semblant al de la coberta del llibre. S'hi anunciava la data de l'estrena: el 10 d'octubre de 1898.

Adrià Gual, cartell per a la representació d'*Ifigènia a Tauride*, 1898

L'espectacle es faria a l'aire lliure seguint l'exemple de Goethe, que havia posat a l'escena la seva obra als jardins de Weimar. Adrià Gual, com a director, i Miquel Utrillo, en el paper d'escenògraf, optaren per als Jardins del Laberint del comte d'Alfarràs a Horta (Laberint d'Horta). El blau, el morat i el blanc serien els colors del vestuari seguint el simbolisme de la coberta del volum: Pilades, representat per Adrià Gual com Goethe ho havia fet a Weimar, vestia una túnica de color blau verdós, la d'Orestes era violeta i la de la sacerdotessa Diana, blanca.

Retrat d'Adrià Gual publicat a *Luz*, 15 des.1897

Escena d'*Ifigènia a Taurida* on surten els personatges de Pílades i Orestes, publicada a *Luz*, 15 oct.1898

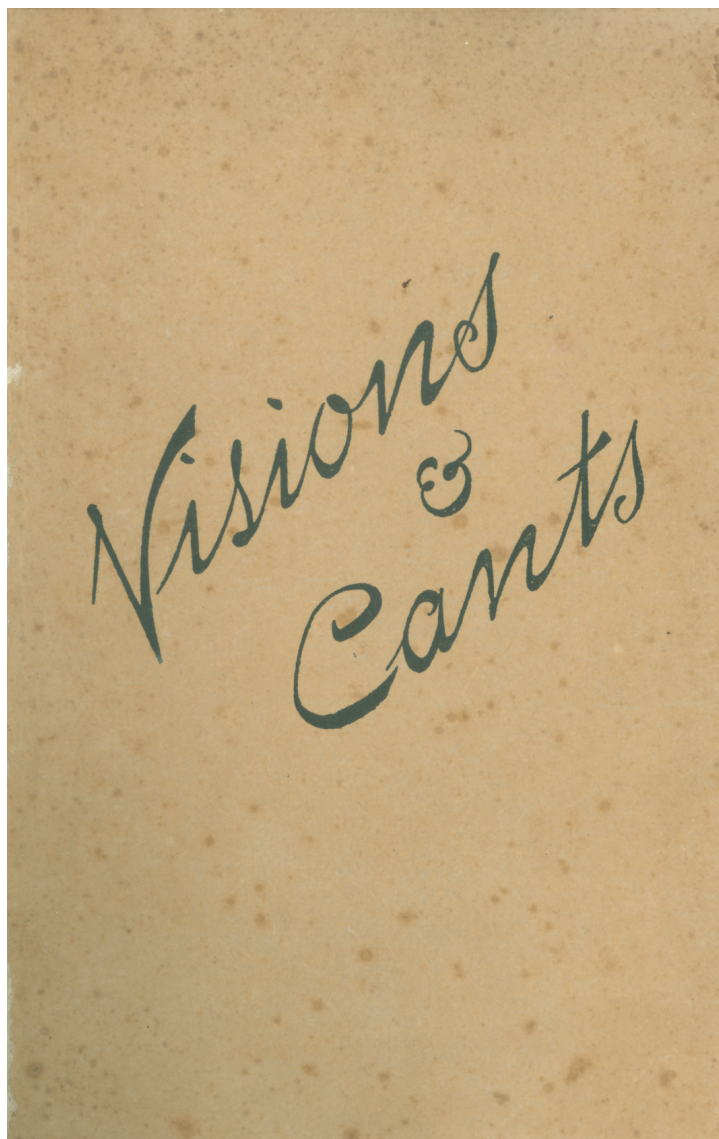
Joan Sardà. Estudi Necrològic, 1900

Aquesta publicació és la transcripció del text que Joan Maragall va llegir a l'Ateneu Barcelonès la vetllada del 15 de desembre de 1899 amb motiu del primer aniversari de la mort del traductor i crític literari Joan Sardà i Lloret que es va esdevenir el 4 de desembre de 1898, als quaranta-set anys. Ens trobem, per tant, davant d'un panegíric en el qual Maragall elogia l'obra de Sardà, però també la de la generació que havia convertit Barcelona en una ciutat moderna, protagonista de l'exposició de 1888. I, de passada, recordem que fou a instàncies de Sardà que els amics de Maragall van regalar-li el llibre *Poesias* el 1891. Amb una única tipografia elzeviriana, si bé de diferents cossos, que ressalten el nom «Joan Sardà» en negreta, L'Avenç fa una composició clàssica de la coberta sobre paper de color marró, en forma de gerro de Mèdici molt adient per a aquest gènere literari.

Visions & Cants, 1900

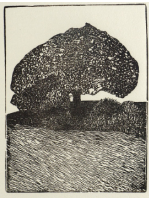
La coberta de *Visions & Cants* de 1900 és una de les més curioses que es van enllestir en aquesta època i és comparable a la d'una partitura musical. Sense cap altra decoració que les lletres del títol, com si fossin escrites amb una ploma i tinta xinesa i la seva disposició en diagonal sobre una cartolina

gruixuda de color cru de 22 x 15 cm., representa ja una singularitat i, a més a més, no hi ha el nom de l'autor. Una *esperluette* uneix els mots «Visions» i «Cants», subratllant aquesta novetat. A la ressenya d'Oriol Martí a *Joventut*, ja s'assenyalava que, si bé la majoria de les poesies eren conegudes, plau trobar-les «tan bellament aplegades en la vistosa edició que n'ha fet L'Avenç» (Martí 604). Eudald Canibell, bibliotecari que treballava a la Biblioteca Pública Arús i que havia estat un dels impressors de *L'Avenç* i n'havia esdevingut un col·laborador habitual, escrigué una carta a Joan Maragall el 14 de febrer de 1901 en la qual, ultra agrair-li l'exemplar que el poeta li havia enviat, li diu que «ademés, el llibre m'agrada en si mateix tant com la seva literatura: un gust mascle, un mateix art, ha vestit a l'un i a l'altre. Tot és sentit a la catalana». I les seves consideracions s'han de tenir presents atès que era un dels homes amb més coneixença de l'estètica dels llibres del període.

Coberta de *Visions & Cants*, 1900

Pel que fa a l'interior, l'edició és semblant a *Poesies* de 1895: tipografia elzeviriana per als títols («Visions», «Intermezzo» i «Cants») que divideixen el llibre en tres parts, i que són posats sempre en plana senar. Els espais entre la caixa negra i els marges blancs del paper són molt generosos. Tots els poemes comencen a pàgina senar no numerada: el número apareix a la part superior de la plana següent. Aquestes proporcions grinyolen al capítol «Intermezzo», els textos del qual són escrits tots en cursiva, i per això trenquen la sobrietat del conjunt.

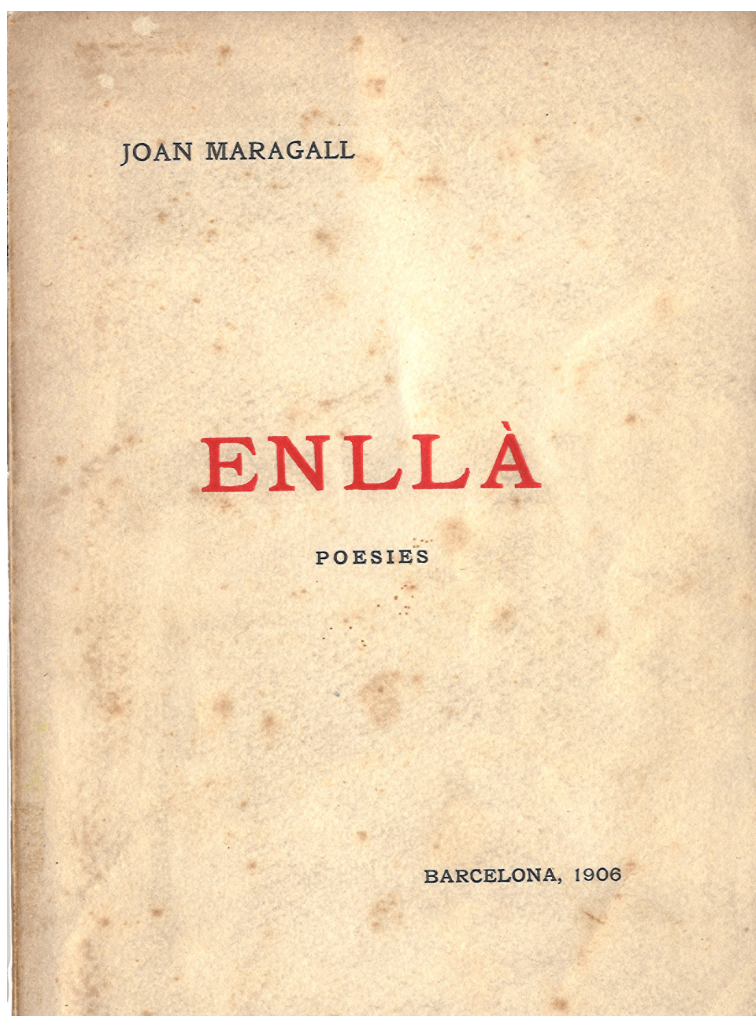
En aquest punt, caldria preguntar-se el perquè d'unes edicions poc cuidades i tan sòbries si parem esment en altres impressions artístiques de L'Avenç que en l'actualitat són considerades com exemples del canvi i de l'aportació moderna de l'editorial i del saber fer de Massó i Torrents. La resposta podria ser formulada amb una altra pregunta: era Maragall qui decidia, finalment, com havien de ser les edicions dels seus llibres?

Josep Triadó, marca de l'editorial L'Avenç, 1905, amb el lema: «El llibre deslliura»

Enllà, 1906

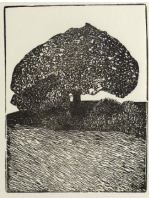
Quasi sis anys havien de passar per tornar a veure un volum de poesia publicat per L'Avenç de Joan Maragall als prestatges de les llibreries. Entremig, havia sortit *Les disperses* publicat per la Biblioteca Joventut i imprès per Fidel Giró. *Enllà* presenta una coberta prou interessant que supera magistralment les anteriors dissenyades per L'Avenç. Sobre una cartolina gruixuda de 20 x 14,3 cm., el nom de l'autor encapçala a la part esquerra una disposició tipogràfica en diagonal amb diferents cossos de lletres i colors amb el títol, el mot «Poesies» i el lloc i any d'edició. Tot en majúscula amb una tipografia ben recta en negre excepte l'escripta «ENLLÀ» en color vermell i en un cos més gran que la resta.

Coberta d'*Enllà*, 1906

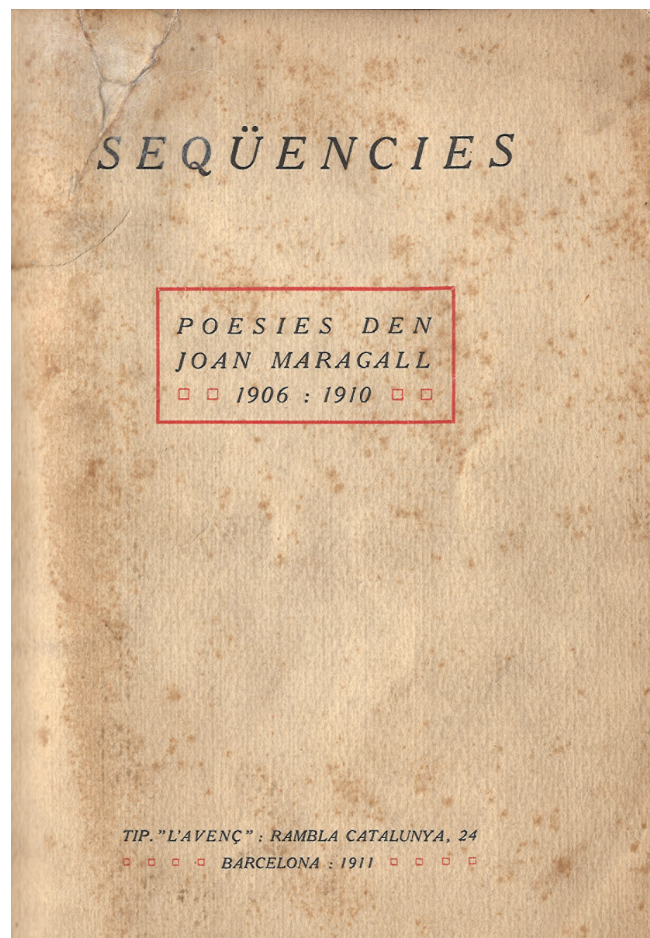
En obrir el volum, hi ha una portadella amb la mateixa disposició i tota la tipografia en negre i una portada diferent, tot en el centre en forma de gerro de Mèdici. A l'interior, la disposició dels textos és similar als anteriors: els títols dels poemes en majúscula en pàgina sense numerar (la resta, numerada); en aquest cas, però, van deixar menys espai en blanc al voltant dels textos, cosa que no molesta la lectura, ans tot al contrari.

Al final del llibre, hi ha una pàgina dedicada a referenciar la bibliografia de l'autor fins a aquesta edició. És interessant la diferenciació tipològica que fa L'Avenç entre les obres de Joan Maragall: «Obres del mateix autor», «Traduccions» i «Fascicles i treballs solts». En aquest darrer apartat, hi caben els discursos i les necrològiques. Tot imprès amb un paper verjurat amb filigrana de la Casa Guarro.

Seqüències, 1911

Un dels exemplars de *Seqüències* que es conserva a l'Arxiu Joan Maragall és el que el poeta envià a Josep Pijoan el 27 de febrer de 1911 mentre aquest s'estava a Roma escrivint la seva *Historia del Arte*. Maragall li adjunta una carta on li diu: «Jo li envio el llibre que he titulat *Seqüències* perquè gairebé tot lo que hi ha ve de lluny. Vostè no hi trobarà res de nou: em sembla que ja coneix la major i principal part; però, tanmateix, em dona gust poder-l'hi oferir tot junt en aquesta petita edició de L'Avenç, que n'estic content. Prengui'n la bona voluntat».

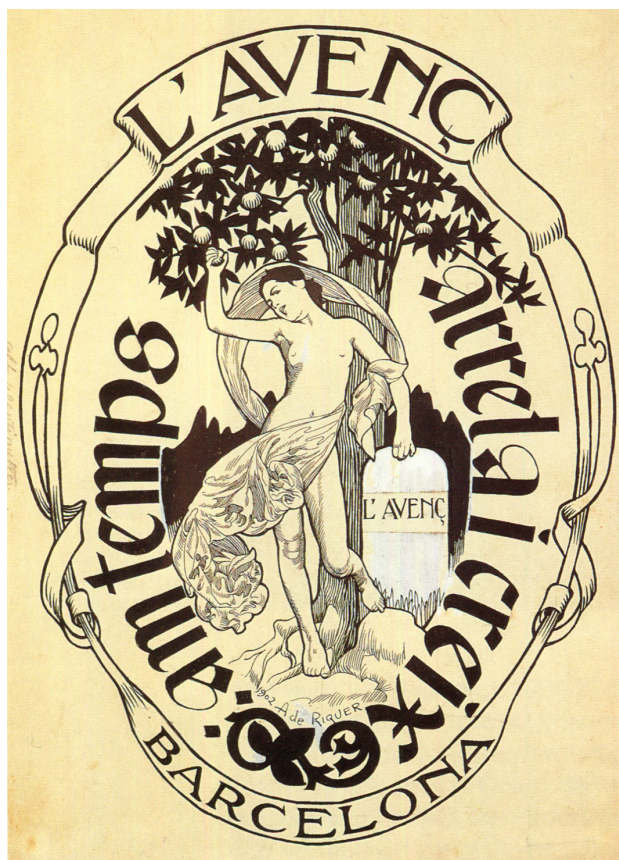
Coberta de *Seqüències*, 1911

Seqüències fou el darrer llibre publicat per Joan Maragall i el va editar, un cop més, L'Avenç. L'autor hi aplegà diversos poemes repartits sota quatre apartats: «Seguit de les vistes del mar», «Represa d'Haydé i altres», «Oda nova a Barcelona» i «La fi del comte l'Arnau i Cant espiritual». La coberta d'aquest recull és força sòbria: sobre un cartró gruixut de 19,7 x 13,5 cm., el títol és centrat a la part superior; una mica més avall, però encara per sobre del centre horitzontal, un requadre fet amb un filet vermell és l'única decoració que conté el subtítol: «*POESIES DEN / JOAN MARAGALL / 1906 : 1910*». Al costat dels anys, dos quadrats petits, també en vermell, a banda i banda. Més petits encara, quatre quadrats

justifiquen peu d'impremta, lloc i any d'edició. Tot en cursiva. Una simetria perfecta, impecable i espiritual. A la portada han desaparegut el requadre i els quadrats, substituïts pel títol en vermell i la resta en negre, amb un petit element decoratiu al centre, també en vermell. L'eix central fa de punt de simetria. Pel que fa a l'interior, els capítols comencen sempre en pàgines senars i amb una tipografia en cursiva. La novetat, en aquest cas, és l'encapçalament de cada plana, que en la part superior assenyala, en pàgines parells, el nom del poeta i, en les senars, el títol del llibre, dins d'un rectangle fet amb filet negre i que porta, així mateix, el número de pàgina.

El 7 d'abril de 1911, Maragall respon als compliments de Pijoan: «m'alegro de que el llibre li agradés per fora i per dintre. Aquí la crítica li ha sigut favorable, com sempre, perquè tothom me té per un bon noi de Sant Gervasi».

Pel que fa a les traduccions de Maragall editades per L'Avenç, cal remarcar que el 1904 apareix *La Margarideta*, fragments extrets del *Faust*, el 1907 *Enric d'Offerdingen* de Novalis i el 1910, *Pensaments*, també de Goethe. Aquests títols es publicaren dins la col·lecció Biblioteca Popular de L'Avenç, molt coneguda també per la marca dibuixada per Alexandre de Riquer i pel petit format dels volums.

Alexandre de Riquer, marca de L'Avenç, 1903. Dibuix original.
Col·lecció de Joan Graells, Calaf

Bibliografia

Canibell, Eudald. Carta a Joan Maragall, 14 feb. 1901. Fons personal de Joan Maragall i Gorina, ca. 1880-1911. Biblioteca de Catalunya, mrgll-Mss. 1-20-1, mrgll-mss. 1-20-1, <https://mdc.csuc.cat/digital/collection/epistolari/id/3548>. Consulta: 14 jul. 2020.

Llopis, Arturo. «Goethe, Maragall y Adrián Gual, en Horta». *Destino*, 9 oct. 1948, p. 3-4.

Maragall, Joan. Carta a Anton Roure, feb. 1895. Fons personal de Joan Maragall i Gorina, ca. 1880-1911. Biblioteca de Catalunya, mrgll-mss. 6-57-4, <https://mdc.csuc.cat/digital/collection/epistolari/id/2730>. Consulta: 14 jul. 2020.

— Carta a Anton Roura, 9 abr. 1895. Fons personal de Joan Maragall i Gorina, ca. 1880-1911. Biblioteca de Catalunya, mrgll-mss. 6-57-7, <https://mdc.csuc.cat/digital/collection/epistolari/id/2736/rec/11>. Consulta: 14 jul. 2020.

— Carta a Josep Pijoan, 20 maig 1903. Fons personal de Joan Maragall i Gorina, ca. 1880-1911. Biblioteca de Catalunya, mrgll-mss. 6-34-6, <https://mdc.csuc.cat/digital/collection/epistolari/id/1975>. Consulta: 14 jul. 2020.

— Carta a Josep Pijoan, 27 feb. 1911. Fons personal de Joan Maragall i Gorina, ca. 1880-1911. Biblioteca de Catalunya, mrgll-mss. 6-40-1, <https://mdc.csuc.cat/digital/collection/epistolari/id/2098>. Consulta: 14 jul. 2020.

— Carta a Josep Pijoan, 7 abr. 1911. Fons personal de Joan Maragall i Gorina, ca. 1880-1911. Biblioteca de Catalunya, mrgll-mss. 6-40-3, <https://mdc.csuc.cat/digital/collection/epistolari/id/2102>. Consulta: 14 jul. 2020.

Martí, Oriol, «Visions & Cants, de Joan Maragall-L'Avenç-1900», *Joventut*, núm. 38, 1 nov. 1900, p. 604-606.